

Még mindig titkolt a múlt

Interjú Garda Dezső történésszel, konferenciaszervezővel

● Csak kezdete volt, vége nem lehet a történelmi tények feltárásának. A kutatások olyan részletekre világítanak rá, melyek átírják eddigi ismereteinket, ha akarunk szembenézni a valósággal, ha nem. Az újdonságok ismertetésének is helyszíne a Magyar Tudomány Napjára szervezett nemzetközi történészkonferencia, melyről Garda Dezsővel beszélgettünk.

– 1848 és 1918 Magyarország, Erdély és Székelyföld történetében – miért ezt választotta a nemzetközi konferencia témájaként a szervező, Garda Dezső történész?

– A 170, illetve a 100 éves évforduló döntő módon befolyásolta a konferencia témáját. Ugyanakkor a különböző vélemények ütközése, az új dokumentumok feltárása döntő módon hozzájárult a témaválasztáshoz. Amikor a tények, események újfajta megközelítése lehetőséget biztosít múltunk tényszerűbb feltárásához, akkor a történész szívesen vállalja legújabb kutatásainak a megosztását hallgatóival.

városvezetés felelősségre vonását. Láadás tört volna ki, de lecsillapították azzal, hogy mindegyik tisztségviselő vállalta, egész vagyonával felel abban az esetben, ha a városlakókat kár érte. Erre nem került sor, és november 22-én a tömeg felháborodott a korrupt városvezetés felelősségre vonásának hiánya miatt, és ez felkeléshez vezetett. Elfoglalták Gyergyószentmiklós főbb épületeit azok a nemzetőrök, akik a rendre kellett volna felvigyázzanak. Tehát nem a vörös gárdisták lázadása volt. Ezzel párhuzamosan bejöttek a román csapatok Gyergyószentmiklóstra, és a

„ A közöny, csak a pénzt értékelő mentalitás a székelyföldi magyarságnak a szülőföldtől való elidegenítéséhez vezethet.

– Új dokumentumok feltárásáról beszél...

– Személyes példát említek: az elmúlt esztendőben kutattam a Magyar Nemzeti Levéltárban, a Széchényi könyvtárban, és olyan dokumentumokra bukkantam, melyek más képet adnak Gyergyószentmiklós múltjának egy szakaszáról, mely más fényben tünteti fel még a székelyföldi eseményeket is. Megváltozott a kép az 1918-as eseményekről és Orel Dezsőről, a város egykori polgármesteréről is. Kiderült, hogy akkor egy korrupt városvezetés volt, nem volt költségvetés előirányozva, a segélycsomagokat nem azok kapták, akiknek járt volna, az embereket átvették, akik november 10-én követelték a

helybéliekben az a tudat alakult ki, hogy a városvezetők hívták be a románokat. Végül kivizsgálták a városvezetést, leváltották az elöljárókat, 1919 januárjában Tódor Béla lett a polgármester, Orel Dezső gyorsan nyugdíjaztatta magát. Jött a román hatalomátvétel, februárban már ki kellett tenni a román zászlót, áprilisban letartóztatták a városi tanácsot...Ilyen és ehhez hasonló tények kerülnek napvilágra.

– Hogyan látja, a kutatási terület megválasztásában van-e különbség között, hogy anyaországi vagy elszakított országrészben élő magyar történészről van szó?

– 1990 óta az anyaországi és az elszakított országrészben élő történé-

szek egyaránt kutatják a magyarság sorsfordító eseményeit. Kutatásaik kiegészítik egymást, s így lehetőséget biztosítanak a magyarság múltjának jobb megismeréséhez.

– Van-e két igazság egy időben? Tapasztalt-e olyat, hogy másként emlékezzen vagy más eredményre jusson Erdély múltja tekintetében a román és a magyar történész?

– Az erdélyi román történészek többsége számára az általuk kidolgozott elmélet a fontos, melynek

igazolására adatokat keresnek. A magyar történészek elméletét a történelmi forrás határozza meg. Ők a dokumentumok alapján próbálják kialakítani a történelmi igazságot.

– Vannak-e divatos, sokat kutatott korszakok, illetve melyek a múlt bermudaháromszögei, olyan foltok, melyekről keveset tudunk?

– Csak látszólag bizonyulnak divatos témának vagy sokat kutatott korszaknak az 1848-as, illetve az 1918-as események. A valóságban e két korszakra vonatkozóan még mindig sok a fehér folt, melyről keveset tudunk. A politikuskutatók még kerülnek az igazság teljes kimondását. Például elhallgatják azt, hogy a magyarság sorsát nem Trianon döntötte el. A románok 1918 végén elfoglalták Erdélyt, csak Gyergyószentmiklóson három hadsereg ment keresztül, és a többiek mentek Erdély belseje felé.

– Milyen tényezők segítik és melyek akadályozzák ma a múlt-kutatást?

A konferenciaszervező, bár úgy érzi, nem értékeli, hisz munkája értékében

▲ FOTÓ: BALÁZS KATALIN

– A történész szakmai elhivatottsága a döntő. A közöny, csak a pénzt értékelő mentalitás a székelyföldi magyarságnak a szülőföldtől való elidegenítéséhez vezethet. Ki kell állnia a történésznek a népe mellett akkor is, ha munkáját a saját közössége nem értékeli, ha az egyszerű ember és a politikai elit ezt napjainkban nem tartja fontosnak.

– Mire alapozza azt a kijelentését, hogy a történész munkáját a saját közössége nem értékeli?

– Én ezt így érzem. Erre áldoztam fel az életem, több mint negyven esztendőt jártam a levéltárakat, és amit feltártam, szinte semmibe veszik. Arra jók a munkáim, hogy lopják, plagizáljanak, de az értékelés elmarad.

Balázs Katalin

Nemzetközi történészkonferencia

Tegnap kezdődött és ma is tart az a Nemzetközi Történészkonferencia, melynek helyszíne a gyergyószentmiklósi könyvtár. A résztvevők a tegnapi előadásokat követően a temetőben helyezték el koszorút Kiss Antal ezredes kopfájánál. A mai program a könyvtárban folytatódik. Előadást tart: Laczkó-Szentmiklósi Endre nyugalmazott tanár (Erzsébet királynőhöz – Sziszihez – kötődő emlékek Székelyföldön), Nagy Róbert egyetemi előadótanár (Ipari befektetések a Székelyföldön 1880-1914 között), Tóth Szilárd egyetemi

előadótanár (Kolozsvár és a Ferenc-József Tudomány Egyetem az első világháború idején), Mihály János történész, kutatási referens (Ajtai János tartalékos zászlós naplójából, 1918), Garda Dezső nyugalmazott egyetemi előadótanár (Magyar forradalmi megmozdulások és a román katonai és politikai hatalomátvételhez vezető események a száz évvel ezelőtti Gyergyószentmiklóson) és Koszta István hadtörténész, közíró (Katonadolgok forradalmi időkből. Volt-e esélye katonai ellenállásnak 1918 őszén?).